

İSTANBUL SÖZLEŞMESİNE RUHUNU VEREN İDEOLOJİ

Söyleşi: Muharrem BALCI

UMRAN Dergisi, Eylül 2020, Sayı - 313

“Son zamanlarda çeşitli zaviyelerden ele alınan İstanbul Sözleşmesi aslında kendi değerlerini eksik gören grup ve yapılarca baş tacı edilmesine borçludur. Aynı zamanda sözleşme ile zihinlerimiz, bize ait olmayan kavramlarla işgal edilmektedir.” M. B alcı

Hukukçu Muharrem Balcı Pınar Yayınları arasında çıkan *İstanbul Sözleşmesinden İnsanı ve Aileyi Korumak* kitabında küresel bir ifsad projesi olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin izini sürüyor ve bu kavramın, şaşırtıcı biçimde İstanbul Sözleşmesi'nin temelini oluşturduğunu ortaya koyuyor. Kavramın nasıl ortaya çıktığını, toplumsal olarak küresel ve yerel aktörlerce nasıl belirleyici hâle getirildiğini inceliyor. Bunu yaparken hem tarihsel hem sosyolojik hem de hukuki kaynaklara başvuruyor; insan, aile, evlilik, din, eğitim gibi birçok alanda bu kavramın toplumsal hayat üzerindeki etkilerine işaret ediyor. Bununla bağlantılı olarak İstanbul Sözleşmesi'nin hayatımızın her veçhesine sirayet eden tahrip edici etkilerinin farkına varmamızı sağlıyor.

Küresel bir proje olarak toplumsal cinsiyet eşitliği söyleminden YÖK tutum belgesine, anne-baba yerine ebeveyn kavramının tercih edilmesinden cinsel tercih/yönelim ifadesine, İstanbul Sözleşmesinden Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesine kadar uzanan bir dizi hayati meselenin kapsamlı ve eleştirel bir değerlendirmesini sunan kitabını Muharrem Balcı ile konuştuk. (*Umrans*)

Öteden beri tartışılan İstanbul Sözleşmesi ne zaman, nasıl ve hangi şartlarda kabul edildi? AK Parti'nin sözleşmeyi onaylama esnasında, Sözleşme'nin doğuracağı etkilerden bihaber olarak, bilinçsizce imzaladığına vurgu yapanlarla sözleşmeyi imzalamaktan gurur duyduklarını söyleyenler var. Bu noktadan hareketle adının ötesinde birtakım vurguları bulunan sözleşme nasıl ele alınmalıdır?

İstanbul Sözleşmesi, CEDAW(Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)'in 1979'da kabulünden itibaren dünyanın birçok ülkesinde yapılan konferansların, çalıştayların, oturumların konusu olan çalışmaların bir sonucudur. Türkiye CEDAW'ı 1985'de imzaladı, 1986 yılında yürürlüğe koydu. Fakat Türkiye o dönemde CEDAW'ın, Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) "aile hukuku" bölümüyle çelişen bazı maddelerine çekince koymuştu. 1999 yılında Türk Medeni kanununda yapılması düşünülen değişiklikler sebebiyle bu çekinceleri kaldırdı. CEDAW, kadına karşı ayrımcılık yapılmamasını ön gören bir Sözleşmedir. İstanbul Sözleşmesine kadar gelen süreçte 2007 yılında 3 yıl sürecek

(2007-2010) Kadına Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı hazırlanıp uygulamaya konuldu. 2008'de 5 yıl sürecek olacak "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı" hazırlanıp uygulandı. 2011'de İstanbul Sözleşmesi imzalandı ve hemen arkasından 2012'de "İstanbul Sözleşmesi esas alınarak" 6284 Sayılı Aileyi Koruma ve Kadına Şiddeti Önleme Kanunu çıkarıldı. 2012-2015 ve 2016-2020 yılları arasında ikinci ve üçüncü kez Kadına Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları hazırlanıp uygulandı. 2014-2018 yılları arasında ikinci kez Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı hazırlandı. 2018 yılında ise 2023'e kadar devam edecek olan üçüncü Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı ile ise hali hazırda devam etmektedir.

Seküler Zihnin Ürettiği Anlayış ve Queer Kimlik

İstanbul Sözleşmesini onurla imzaladıklarını söyleyenler, Sözleşme'nin arka planında ve Sözleşmeye ruhunu, rengini veren liberal düşüncenin ve feminist ideolojinin pek farkında olmayan, AB'ye girelim de ne olursa olsun diyen düşüncede yöneticilerdi. Bazıları da Sözleşmedeki kavramsallaştırmalara ve kurumsallaştırmalara dikkatini veren ve bunların zararlarından korumak üzere hem sözleşmeyi imzalayıp hem de Sözleşmedeki kavramlara karşı kavram oluşturan düşüncede idiler. Nitekim "Toplumsal Cinsiyet Adaleti" kavramı bu düşünceden doğmuştur. Her ne kadar bu kavramsallaştırmanın toplumda bir karşılığı olmasa da bazılarınun niyetinin böyle olduğu anlaşıldı.

İstanbul Sözleşmesi, liberal bakışın anladığı gibi "kadına şiddeti önleyici" özelliği ile değil, içindeki tanımlamalar ve kavramsallaştırmalar yönüyle ele alınmalıdır. Nitekim İstanbul Sözleşmesi hazırlık görüşmelerine katılan eski Bakan Aliye Kavaf, görüşmelerde dillendirilen "farklı aile formları" kavramsallaştırılmasına, bakanlıktan alınması pahasına karşı çıkmıştır.

İstanbul Sözleşmesi, tüm insan hakları evrensel veya bölgesel Sözleşme ve Bildirgeleri gibi seküler zihnin ürettiği liberal ideolojik anlayışın ürünüdür. İstanbul Sözleşmesi buna ilave olarak liberal zihnin ürettiği ve küreselcilerin de desteklediği feminist ideolojinin ürünüdür. Hiçbir uluslararası sözleşme, niyet okuması yapmadan, önümüze getirenlerin hayat ve dünya görüşleri değerlendirilmeden yorumlanamaz. Bunda 75 yıl öncesinde 70 milyon insanı katledenler, o günden bu güne de dünyayı sömüremeye devam edenler, çıkarlarına ters düşenleri topluca katletmeyi ihmal etmeyenler, karakaşımıza, kara gözümüze âşık olarak bizim kadınlarımızı şiddetten korumayı amaçlayacaklar. Bu kadar saflık uluslararası düzeyde aptallıkla yarışır.

Sözleşme'nin göz ardı edilen birçok boyutunu kitabınızda olsun çeşitli konuşmalarınızda olsun ele alıyorsunuz. Sizce Sözleşme'nin hangi boyutları görmezden geliyor?

Yukarıda da belirttiğim gibi Sözleşmedeki kavramlar ve oluşturmayı öngördüğü kurumlar görmemezlikten geliniyor. Özellikle de toplumsal cinsiyet, cinsel tercih/yönelik, aile yerine “ev” kabulü, 0 – 18 yaş arası kızların da “kadın” olarak kabul edilmesi ve kadınların yararlandığı “cinsel özgürlüklerden” yararlanması gibi hususlar sayılabilir. Sözleşme evrensellik iddialarıyla fakat kültürel görecelilik ürünü feminist ideoloji ile önümüze konmuştur. Batı’nın evrensellik iddialarının ne kadar boş olduğunu, evrensellekle küreselliğin karıştırıldığını biliyoruz. Yine Batı’nın kültürel göreceliliğinin “queer/akışkan kimliğe” ulaştığını da biliyoruz. Bu iki kabulün, toplumumuza bir şey söyleyemeyeceğini anlamak için âlim olmaya da gerek yok, sadece dünyayı biraz tanımak yeterli. Fakat öncelikler, liberal bakış ve AB üyeliği olunca görülemiyor. Bugün queer/akışkan/sapkın kimlik dünya gençliğini sarmalamış durumda. İstanbul Sözleşmesi de feminist ideolojinin ürettiği queer/akışkan kimlik üzerine bina edilmiştir. Bunu feminist grupların açıklamalarından da görüyoruz. Üstelik feministler “queer olmadan feminist olunmaz” söylemini çekinmeden söylüyorlar¹. Queer kimlik akışkan olup, her an her şey değişebilir anlayışıyla, fertlerin yukarıdaki herhangi bir kimlikte sabit olarak kalabileceğini, birinden diğerine geçiş yapabileceğini, hatta sadece insana değil, hayvana(zooofili), ölüye(nekrofil), çocuğa(pedofili), aile içine(ensest), fortçuluk, röntgencilik, teşhircilik gibi + **lara** yönelebileceğini söyler.

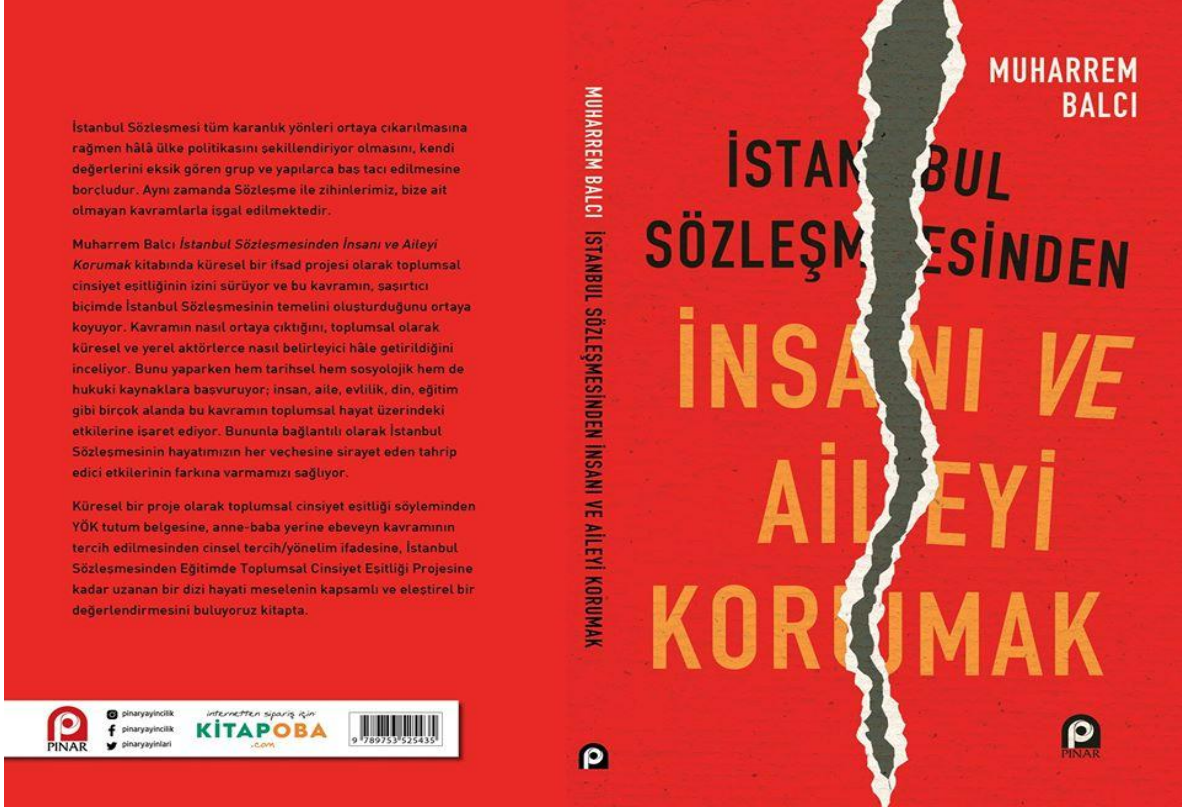
İstanbul Sözleşmesinde güvenceye alınan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği doğal cinsiyetle birlikte, her tür cinsiyetsizliği, hatta yukarıda, nerelere kadar akabileceğini belirttiğimiz queer (akışkan) kimliği de güvence altına alır. Çünkü queer kimlik de bir kimliktir, bir cinsel tercih/yönelimdir, İstanbul Sözleşmesi’ne göre güvenceye alınması gerekir. Queer kimlikte herhangi bir cinsiyet kastedilmez, doğal cinsiyetle birlikte her tür cinsel kimlik ve tercih/yönelim kastedilir. Queer ve feminist kuramın önde gelen düşünürlerinden biri ve aynı zamanda ABD’de uzun yıllar LGBTİ mücadelesi içerisinde yer alan politik aktivist Judith Butler’e göre toplumsal cinsiyet (gender),

“Bütüncüllüğü daima ertelenen, herhangi bir anda asla tam anlamıyla olduğu şey olmayan bir giriftliktir.”²

Butler de bir feminist ve queer kuramcısı olarak, queer kimliğin toplumsal cinsiyet içinde yer aldığını ve akışkan kimlik anlamında algılandığını ifade ediyor. Sözleşme sadece bu gruptaki insanların, “akışkan kimliklerin” haklarını veya şiddete maruz kaldıklarındaki güvenceyi değil, her tür ifade ve örgütlenme özgürlüklerini, kendilerini afişe etmelerini, özendirmeyi ve her tür propagandayı da güvenceye alır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlık ve erkeklik davranışlarının yeniden kurgulanıp değiştirilebilirliğini savunur. Bunun gibi Sözleşme’nin göz ardı edilen birçok yanı var. Söyleşi içinde yeri geldikçe bunlara değineceğim.

¹ Naz HIDİR, *Queer olmayan bir feminizmin imkânsızlığı üzerine*, Kaos GL Dergisinin Eylül-Ekim 2014 tarihli 20. yıl özel sayısı, <https://www.kaosgl.org/haber/queer-olmayan-bir-feminizmin-imkansizligi-uzerine>

² Judith Butler’den aktaran Ahmet Hakan ÇAKICI, “İstanbul Sözleşmesine İtiraz Edenlere İtiraz -1”, <https://www.ahmethakancakici.com/2020/05/itiraz-1.html>

Küresel Politik Bir Proje

Kitabınızın adından devam edelim: İstanbul Sözleşmesinden İnsanı ve Aileyi Korumak. Niçin bu adı koydunuz çalışmanıza? Sözleşme nesillerimizi bozacak aileyi çökertecek hangi hususları içeriyor?

İstanbul Sözleşmesi tek başına değil tabii. Kitapta İstanbul Sözleşmesinden önce CEDAW'ın ve sonrasında da Sözleşme'nin insan türü ve ailenin geleceğine dair endişeleri, kaynakları ile birlikte inceledik. Maalesef, Müslüman camiada muhafazakâr bazı aydınlarımız, dünyadaki gelişmelerle İstanbul Sözleşmesi ve benzeri uluslararası metinler arasında ilişki kurmadıklarından bu metinlerde görünen – görünmeyen amaç ayrımı yapmadan, Sözleşmelerin eleştirilmesini, “Sözleşmeye haksızlık” olarak niteliyorlar. Esasen sadece Sözleşmeye değil, Sözleşmeyi yapan, imzalayan, uygulamaya koyan ve savunan zihniyete eleştirimiz var. Bunu da bildiklerinden Sözleşme kadına şiddeti önlüyor diye Sözleşmeye masumiyet ve mağduriyet atfederek liberal görüşlerine geçerlilik kazandırmak istiyorlar.

Bütün uluslararası kavramsallaştırmalar gibi “toplumsal cinsiyet eşitliği” de küresel **politik bir projedir**. İnsanlığın mahvına neden olacak, insan cinsini insanlıktan çıkaracak, Harari'nin ifadeleriyle, insan türünü farklılaştıracak politikaların taşıyıcısı, bir yapı-bozum projesidir. İstanbul Sözleşmesi bu yapı-bozum projesinin uygulanmasında yasal(!) dayanak olarak dayatılmaktadır. İstanbul Sözleşmesi ile insanların iradeleri felç edilerek, toplumsal cinsiyet eşitliği aşkına her tür queer/akışkan kimlik sapkınlığına yol verilmektedir.

Küresel ölçekte iki ifsad projesi yürütülmektedir. Bunlardan biri **bağımlılaştırarak köleleştirme**, diğeri **cinsiyetsizleştirerek köleleştirmedir**. Türlü eğlence yolları kullanılarak gençlerin iradelerine çökülmekte, bağımlılaştırarak köleleştirilmelerinin yanı sıra, cinsel tercih/yönelimler oluşturarak iradeleri felç edilmek istenmektedir.

Bu bir **politik savaştır** ve bu savaşın asıl gayesi insanları öldürmek değil, **iradelerini yok etmektir**. Nitekim savaş kurallarını formüle edip gelecek kuşaklara aktaran Carl Von CLAUSEWİTZ'in "Savaş Üzerine" adlı kitabında tespit ettiği savaş kurallarının en önemlisi, belki de hepsinin özeti: "**Savaş, hasmını yok etmek için değil, iradesini yok etmek için yapılır**" kuralıdır. Konu şiddet değildir. Şiddet bu projenin gösterilen ucudur. Arkadan gelen asıl tehlike, iradeler üzerinde algı yönetimi ile sonuca gitmektir. Nitekim kısmen de olsa bizde dahi başarılı olmuştur.

Sözleşmeyi Feshetmek Sorunu Çözmez

Türkiye'de aileye bakış açısı birtakım uluslararası antlaşmalar ile çözülebilecekmiş gibi durmuyor. Antlaşmayı yapınca problemler çözümediği gibi antlaşmadan çıkınca da problemler çözülmüş olmayacak Bu bağlamda şunu sormak istiyoruz: Aile yapımız sağlam mı? Gündüz programlarından, haberlerden gördüğümüz kadarını dikkate alsak bile Anadolu'da bile çok sorunlu aile yok mu?

Hiçbir uluslararası sözleşme Türkiye'deki aile problemini çözmez. Sözleşmeyi feshetmek de sorunu çözmez. Bundan dolayıdır ki, son yazdığım makale, "İstanbul Sözleşmesi Feshedilse Ne Olur, Edilmezse Ne Olur?"³ Dünyadaki en iyi aile yapısı bizde olmasına rağmen, özellikle şiddet dili ve fiilleri nedeniyle dikkatleri çekiyor aile yapımız. Bizim inanç ve kültür yapımızda, aile yapımıza dair, uluslararası belgelerden çok daha nitelikli belgeler var. En başta Kur'an ve Sünnet, insan ve aile konusunda hayatı ve kâinatı kuşatan bir enginliğe sahip. İnsan onurunu koruyacak en sağlıklı yol Allah'ın vahyi ve Peygamberi'nin Sünnetidir. Fakat İslam'ın farklı yorumlarından kaynaklanan şiddet ve ayrımcılık dili ve uygulamaları maalesef sadece kadına değil, tüm canlılara şiddeti önlemede büyük engel oluşturuyor. Bu nedendir ki konferanslarımızda ve yazılarımızda öncelikle kanaat önderlerimizin ve siyasilerimizin, yani örnek şahsiyetlerin şiddet konusunda toplumu çokça aydınlatmalarını, bilgilendirmek için kurumlar oluşturmalarını, devletin de şiddeti önleyici çalışmalar ve kurumlar oluşturmalarını öneriyoruz. Milletın temsil edildiği TBMM'de siyasilerin kendi aralarında kullandıkları dil, kanaat önderlerinin kadın konusunda indi yorumları maalesef şiddetin önlenmesinde önümüzde engel olarak duruyor. Öncelikle bu sorunu çözmek gerekiyor. Anadolu'da çok sorunlu aileler olduğu doğru fakat bir doğru daha var, şiddet sadece Anadolu'ya has bir tutum

³ Muharrem BALCI, *İstanbul Sözleşmesi Fehedilse Ne Olur? Edilmezse Ne Olur?*
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/tce/1102.pdf>

değil, kentleşmede de şiddet dili ve olgusu hâkim. Gün geçmiyor ki okumuş taifeden şiddet haberleri almayalım. İşte TBMM'nin oturumlarında yaşanan şiddet...

Sözleşmedeki tüm maddeler bizatihi kötü mü? Olumlu tarafları yok mu?

Sözleşme'nin hangi düşünce ile yapıldığı önemli. Feminist ideolojiyle yapılmış bir Sözleşme'nin iyi maddelerini neden arayalım ki? Bozuk saat günde iki kere doğru gösteriyor diye o saati sağlam sayamayız. İstanbul Sözleşmesi için de geçerli bu. Elbette ki insan eliyle hazırlanmış bir Sözleşmede insani unsurlar olacaktır. Fakat insanın olduğu yerde inançlar, ideolojiler, değerler, ve bunlara uygun davranışlar da olacaktır. Önce sonuçları değil, sebepleri konuşmalıyız. İstanbul Sözleşmesi bir sonuçtur. Sözleşmeye ruhunu, rengini veren ise sebeptir. Feministler bu Sözleşmeye en az 30 madde koyduklarını söylüyor. Bazılar da “bu Sözleşmeyi biz yaptık, virgülüne dokundurmayız” diyor. Bu durumda Sözleşme'nin iyi kötü maddelerini cımbızlamanın bir yararı yok. Kendi inanç değerlerimizden bir Sözleşme üretebiliriz. Bunun adı da “Ankara Kriterleri” değil, “İslam'ın kriterleri” olmalı. Hem böylece İslam'ın yanlış yorumlarının sebep olduğu şiddete de bir nebze çare üretmiş oluruz. Hükümet İstanbul Sözleşmesi'nin Ankara (laik/seküler) kriterlerine dahi uygun olmadığını gördü ve Sözleşme'yi tartışmaya açtı.

Şiddetin Kaynakları ve Cinnet Toplumu Hayali

Kadına karşı şiddeti önleme yönüyle öne çıkarılan İstanbul Sözleşmesi kadın cinayetlerini engelliyor mu? Türkiye İstanbul Sözleşmesinden çekildiğinde kadın cinayetlerinde artış söz konusu olur mu?

İstanbul Sözleşmesi 2014'den bu yana yürürlükte. Kaldı ki Sözleşme'deki “**şiddetin kökünü kazıma**” iddiası CEDAW'dan beri var. 1985'den bu yana uluslararası sözleşmelerle şiddetin kökünü kazımaya çalışıyoruz, fakat asıl olarak şiddetin değil, inanç değerlerimizin, dinin, gelenek ve göreneklerin, adetlerin ve namus anlayışımızın kökünü kazıyoruz. Sözleşme taraftarları “İstanbul Sözleşmesi uygulansın”, “İstanbul Sözleşmesi Yaşatır” gibi slogan ve taglarla algı oluşturuyorlar. Sözleşme 2014 yılından, toplumsal cinsiyet eşitliği 90'lı yıllardan beri uygulamadadır ve “devlet politikası” olarak tüm kurumlarda uygulanmaktadır. Buna rağmen şiddet azalmamaktadır. “Sözleşme'nin hangi maddesi uygulanmıyor?” sorusuna cevap veremiyorlar. Dolayısıyla Sözleşme'den çekilsek bile bu halimizle şiddeti azaltamayız. Ancak İstanbul Sözleşmesi'nin uygulama kanunlarında, TCK ve 6284 sayılı Kanunda yapılacak iyileştirmelerle bir nebze azalabilir. Tabii ki şiddeti önleyecek açılımlar ve kurumlar oluşturularak, milletin inanç değerlerindeki şiddet karşıtı sabiteleri öne çıkararak, indi yorumlara değer vermemek suretiyle şiddeti azaltmaya çalışabiliriz. Sözleşme'den çekildiğinde veya feshedildiğinde şiddette bir azalma veya çoğalma olmaz. Şiddet, Sözleşme kaynaklı olmaktan ziyade, var olan şiddet dili ve Sözleşme'yi dayanak alan kanunlar ve uygulamalarıdır.

Peki, İstanbul Sözleşmesi'nin kadın ve erkeğin birbirinden biyolojik olarak farkını ortadan kaldırmaya matuf bölümleri var mı?

Tartışma da bu nedenle başladı. Sözleşme'nin aşağıda sayılı maddelerinde söz konusu farklılığı ortadan kaldırmaya/kökünü kazımaya matuf bölümler kısaca sıralıdır.

- 2. Maddesindeki kapsam (toplumsal cinsiyet)
- 3. Maddesinde tanımlar. (Tanımlanmamış Şiddet türleri: Fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet. İlâveten toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadına şiddet, aile içi şiddet)
- 4. Maddesinde, cinsel tercih/yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği.
- 12. Maddesinde, kültür, gelenek, görenek, din veya sözde namusun kökünün kazınması.
- 14. Maddesinde Eğitim. Bizdeki kurumsal karşılığı Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (ETCEP)
- 34. Maddede ısrarlı takip.

Bu maddelerin, kadın ve erkeğin biyolojik olarak farklılıklarının ortadan kaldırılmasına yönelik olduğu görülüyor. Farklılıkların ortadan kaldırılması için de, toplumun gelenek, görenek, örf, adet, namus anlayışlarının **kökünün kazınması** gerekiyor. Düşünebiliyor musunuz? Her türlü din ve din kaynaklı inanç ve anlayışlarının olmadığı bir toplum ta-savvuru. Buna tasavvur demek bile tasavvura ihanet. Bunun adı **cinnet toplumu** hayalidir.

Sözleşmenin Uygulanması ve Sonuçları

İstanbul Sözleşmesi eşcinsel çevrelere özgüven mi kazandırıyor? Vaktiyle okullarda ve üniversitelerde ise hâlen uygulanan projelerle çocuklar eşcinselliğe yatkın bir kamuya mı hazırlanıyor?

İstanbul Sözleşmesi kadına karşı şiddeti “Ev İçi”nde önlemeyi amaçlamaktadır. Evden kasıt, her türlü meşru veya gayri meşru birlikteliklerdir, yani partner ilişkileri de dahil. Bu da eşcinsel ilişkilere özgüven kazandırıyor. Burada sorun eşcinsellerin bir arada ev içinde yaşamaları ve bu ilişkilerde şiddeti önlemeden öteye geçerek, bu ilişki sahiplerinin her tür haklarının, ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin güvenceye alınmasıdır. Bir başka deyişle ifade özgürlüğü kullanılarak görünürlük ve afişe olma, içselleştirilme imkânı tanınmaktadır. Bizim kültürümüzde buna “ifsad” denir ve her türlü ifsad hareketi engellenir. Nitekim Diyanet İşleri Başkanının eşcinsellerin aktivizmine, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel yönelime getirdiği eleştirilere karşılık Baroların güvencesi İstanbul Sözleşmesi olmuştur. İstanbul Sözleşmesi sadece bu durumlarda şimdilik uygulanmıyor. Uygulanırsa Sayın Başkan yargılanması gerekirdi. Eşcinsellere bundan daha büyük özgüven nasıl sağlanabilir. Bunun kadına şiddetle alakası nasıl kurulabilir?

İstanbul Sözleşmesi'nin 14. Maddesi, taraf devletlere, toplumsal cinsiyet eşitliğinin, öğretim materyallerine, resmi müfredata ve eğitimin her seviyesine eklenmesi için gerekli adımları atma mükellefiyeti yüklüyor. Bu yükümlülüğün bizim ilk ve ortaokullardaki karşılığı ETCEP'dir. Üniversitelerdeki karşılığı KASAUM'(Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi)lardır.

İstanbul Özyeğin Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM), **Eleştirel Erkeklik** incelemeleri İnisiyatifi, Stony Brook Üniversitesi Erkek ve Erkeklik Araştırmaları Merkezi ve İzmir Üniversitesi Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezi işbirliğiyle '**erkeklik cinsiyetini ortadan kaldırmaya yönelik bir adım** olarak gerçekleştirilen 2'nci Uluslararası Erkekler ve Erkeklikler Sempozyumu'nun açılış konuşmacısı Hanken School of Economics'ten **İngiliz Profesör Jeff Hearn**, erkekleri ötekileştiren "Uluslararası 'Erkekler' Politikasını Konumlandırma: Aktivizm, Politika, Kuramlaştırma" başlıklı bir konuşma yaptı. Konuşmasında;

"erkeklerin de muzdarip olduğu 'erkeklik' rolleri ile mücadele etmenin gerektiğini",

"birden çok toplumsal cinsiyet ideolojisinin var olması gerektiğini",

"toplumsal cinsiyet ikiliğini yok ederek, homoseksüellik ve heteroseksüellik gibi birçok ikili karşıtlık arasındaki ayrımı ortadan kaldırmak gerektiğini"

ifade etti.⁴

İstanbul Sözleşmesi'nden ne/neler anlaşılması gerektiği artık yeteri kadar açık değil mi? İstanbul Sözleşmesi "devlet politikası" olarak uygulandığında, eğitimden, ekonomiye, sanattan spora tüm branşlar ve kurumlar toplumsal cinsiyete göre dizayn ediliyor. Erkekliğin bitirilmesi de bu kategoride bir faaliyet oluyor.

6284 Sayılı Kanun ve EK 12. Protokol

Sözleşmeyi hayata geçirmek için çıkarılan 6284 nolu Kanun hakkında neler söylenebilir? Sözleşme çerçevesindeki anlamını açar mısınız?

6284 sayılı Kanun, dayanak olarak İstanbul Sözleşmesini almaktadır. Başka bir ifadeyle 6284 sayılı Kanun İstanbul Sözleşmesi'nin uygulama kanunudur. İlginçtir, Kanun, Sözleşmenin TBMM'de onaylanmasından 2 yıl önce hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Hangi mantıkla? Sözleşmenin mutlak surette TBMM'de onaylanacağına dair bir özgüven mantığıyla. Peki bu süreçte halka da bilgi verilip bu özgüven sağlanmış mı? Hayır.

6284 sayılı Kanun, Sözleşme'nin taraf devletlere (Türkiye'ye) yüklediklerini kurumsallaştıran ve yaptırımlar içeren kanundur. İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı Kanun arasındaki

⁴ "Yeni cinsiyet ürettik, erkekliği yok edeceğiz", <https://www.habervakti.com/gundem/yeni-cinsiyet-urettik-erkekligi-yok-edecegiz-h80902.html>

ilişkiler eleştirildiğinde Sözleşme taraftarlarının savunması, “Sözleşmede 6284 sayılı Kanundaki tedbirler ve cezalar yer almamaktadır” şeklinde oluyor. Sözleşme “çerçeve bir metin”dir. Ayrıntıları kanun ve diğer yasal düzenlemelerle yapılır. Nitekim İstanbul Sözleşmesindeki çerçeve yükümlülükler 6284 sayılı Kanunda “Önleyici” ve “Koruyucu” tedbirler başlıkları altında **ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri** şeklinde düzenlenmiştir. Bu nedenle sadece İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmesi netice ifade etmez, 6284 sayılı Kanun ve Türk Ceza Kanununda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Sözleşme kapsamındaki taahhütlerden gerçekleşeni, uygulananı var mı?

Sözleşme’den önce 2002 ve 2005 yıllarında İstanbul Sözleşmesi’nin gerektirdiği tüm tedbirler ve cezalar yasalaştırılmıştır. Sözleşme bir nevi kadayıfın üzerine kaymak olmuştur. Sözleşme tüm hükümleriyle uygulanıyor diyebiliriz. Belki ayrımcılık türünden yaklaşımlar, ifadeler tam anlamıyla cezalandırılmıyor olabilir. Bunun için de AB, EK 12. Protokolün Türkiye tarafından onaylanıp uygulamaya geçirilmesi için bastırıyor. EK 12. Protokol imzalandı fakat onaylanıp yürürlüğe girmedi. Onaylanırsa **ayrımcılık, homofobi, transfobi ve cinsel özgürlüklere** ilişkin tüm açılımlar uygulamaya girecek ve yaptırımlar da uygulanmaya başlayacaktır. Türkiye’nin bu konudaki tereddütleri devam etmektedir. EK 12. Protokol uygulamada olsaydı Diyanet İşleri Başkanının hutbede yaptığı konuşma nedeniyle yargılanması gerekirdi. Ankara ve İzmir Barolarının dayanağı asıl EK 12. Protokoldür. Baroların sesine güç katan da Avrupa Parlamentosu üyesi Nacho Sanches Amor olmuştur. Ne diyordu Amor?

"Avrupa Konseyi'nin tüm üyeleri gibi Türk makamları da nefret söylemine veya LGBTİ'lere karşı herhangi bir ayrımcılığa gerekçe göstermek için kültürel, geleneksel veya dini değerleri kullanmama tavsiyelerine uymalıdır"

Yumuşak Karnımız Şiddet ve Seküler Postyapısalcı Düzenlemeler

Aile kurumunun Müslüman toplumlarda Batı’ya karşı oluşan savunma psikolojisinin bir sonucu olarak “son kale” görüldüğünü biliyoruz. Bu bağlamda siz buna itiraz etseniz de aileyi öne çıkaran tüm yaklaşımlar muhafazakâr olarak etiketleniyor. Yayıncı olarak hukuk odaklı pek çok kitap neşrettiniz vaktiyle. Hukuk literatürünü de yakından takip ediyorsunuz. Topyekûn bir hukuk dönüşümü için bir aile hukuku yazmak gerekir mi?

Bizde yanlış bir anlayış var. Nerede bir eksiklik, yanlışlık görsek hemen kanun yaparak tamamlamayı, düzeltmeyi düşünürüz. Oysaki hukuk bir bütündür. Özel ve tüzel kişiler hukukuyla, kamu kurumları ve birey – devlet ilişkileriyle bir bütün ve bu bütüne hayat veren de dünya görüşümüz, hukuka bakışımızdır. Hukuka bakışımız adalet anlayışımızı da içerir. Bu güne kadar yasalaştırmalar eklektik şekilde, **yok kanun – yap kanun** şeklinde gelişti. Oysa Müslüman hukuk bilincini öncelesek, hukukun kılcal damarlara kadar yayılmasını dileyip,

yapmaya çalışsak, insan temel hak ve özgürlüklerini başkaları bize dayatmadan kendimiz düşünüp düzenlese, uygulasa yamalı kanunlar yapmaya gerek kalmayacak, seküler ideolojilerin tasallutuna mahkûm olmayacağız.

Bizim bir aile hukukumuz var, hem de en iyisinden. Fakat İslam'ın tarih içindeki yanlış yorumlamalarından kaynaklı olumsuzluklar şiddeti körüklediğinden, yumuşak karnımızdan vuruluyoruz. Yumuşak karnımız şiddet, şeytan da işte oradan yaklaşarak, önümüze seküler postyapısalcı düzenlemeleri dayatıyor.

Sözleşme odaklı tartışmaların son günlerde daha da arttığını görüyoruz. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Sözleşme odaklı tartışmaların yoğunluğu yeni sayılır. Özellikle sosyal medyadaki yoğunluk daha da yenidir. Sosyal medyada, 6284 sayılı Kanundan doğan mağduriyetler birçok gruplaşmaları doğurmuştu. Bunlar nafakazedeler, çocuk haczi mağdurları, genç evliler gibi öbeklenmelerdi. Sadece Aile Akademisi Derneği ve SEKAM'ın çalışmaları bu hukuksuzluklarla İstanbul Sözleşmesi'nin ilgisini kurdu ve sosyal medyaya taşıdı. Bizlerin konferansları, söyleşileri, yazıları ve sosyal medyaya taşınması ile bu gruplar “tüm kötülüklerin anası” olarak İstanbul Sözleşmesini gördüler ve dillendirdiler. Bunu yadırgamamak gerekir. Mağduriyetler insana yeni söylemler, yeni hareket alanları açar. İstanbul Sözleşmesi çerçeve metin olarak TCK ve 6284 üzerinden zihinleri kurumsallaştırırken, karşıtlarında da örgütlenmeler ve mağdurların/mağduriyetlerin sesini duyurmayla gündeme oturdu. Elbette siyaset kurumu bu durumu görmemezlikten gelemeydi ve “**Sözleşme nas değildir**” söylemi ile Sözleşmeyi tam anlamıyla tartışmaya açtı. Siyaset kurumu leh ve aleyhine Sözleşmeyi tam manasıyla tartışılır hale getirdi. Artık bir farkındalık oluşmuştu ve istediğimiz de buydu. Zira “**insanlık onuru farkındalıkla başlar**” diyorduk. Artık geri dönüşü olmayan bir yola girildi. Ya Sözleşme feshedilecek ya da bir parmak bal çalınan ağızlar susturulacak. İkinci ihtimal mümkün değil. Siyaset çare bulacak.

Ahlâki ve Toplumsal Çöküntüye Kavramsal ve Kurumsal Destek

Türkiye İstanbul Sözleşmesinden çıkma kararı aldığında nasıl bir manzara ile karşılaşılır? Bu ayrılış aile, kadınlar ve toplum olarak bizi nasıl etkiler?

Böyle bir ihtimali düşünmedim, çünkü Türkiye'nin Sözleşmeyi feshedebileceğini sanmıyorum. Velez ki feshedilsin, kanunlarda gerekli düzenlemeleri yapmadıkça bir şey ifade etmez, gereksiz yere AB ile zıtlaşmış olur. Yukarıda söylediğim gibi, Ankara kriterleri değil, İslam'ın kriterleri uygulanacaksa bir anlamı var ve AB ile zıtlaşmaya değer. Aslolan topyekûn şiddete karşı çıkmak ve düzenleme yapmaktır. Şiddetin kaynaklarına inmeden de bu mümkün değil. Şiddetin birincil kaynağı bağımlılıklardır. Devletin bağımlılıklar konusunda gözleri yumuk, kulakları kapalı, zihni dumur vaziyette iken hangi kriterlerle şiddeti durduracak? En

sağlıklı yol, sivil toplum çalışmalarının önünü açarak halka gitmek, şiddetin kaynaklarına yönelmek, şiddeti azaltıcı çalışmalara sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla öncülük etmek olmalıdır. Yardım kuruluşları olarak çalışan STK'larımızın, şiddetle mücadeleyi, şiddetin birincil kaynağı olan bağımlılıklarla mücadeleyi, devlete rağmen, devlete karşı yürütebilmesi gerekir. Unutmamak gerekir ki, biraz önce de ifade ettiğim gibi şiddetin kaynaklarından biri de **devletin oluşturduğu bağımlılıklar ve siyasilerin şiddet dilidir**. Aksi halde şiddetin kaynağına inmeden uygulanacak yöntem bugüne kadar olandan farklı olmayacak, dolayısıyla sonuç da farklı olmayacaktır.

Zaman zaman şunlar gündeme geliyor: Sözleşmeyle cinayetler engellenir, insanlar eşcinsel olur mu? Hatta Sözleşme'den geri çekilmenin saldırganlığa prim vermek anlamına geleceğini düşünenler de var. Acaba sözleşmeye çok mu anlam yükleniyor?

Sözleşme ile cinayetler engellense idi 9 yıllık uygulamada engellenmiş olmalıydı, tam tersi oldu. İstanbul Sözleşmesi 6 yıl önce yürürlüğe girdi fakat biraz önce de söylediğim gibi bu çerçeve metnin hükümleri 2002 ve 2005 yıllarında TCK ve TMK'da yapılan düzenlemelerde yasalarla güvenceye alınmış, Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden 2 yıl önce de 6284 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş, öngörüler, yükümlülükler neredeyse 20 yıla yakındır uygulamadadır. Buna rağmen şiddet azalmamıştır.

Sözleşme ile insanlar eşcinsel olmaz, insanları eşcinsel yapan ailevi sorunlar, parçalanmış aile, toplumsal ahlaki çöküntü ve buna karşı duyarsızlıklardır. İstanbul Sözleşmesi ahlaki çöküntüye kavramsal ve kurumsal olarak dayanak oluyor. Sözleşme ahlaki çöküntüleri, ifsad projelerini canlandırır, güvenceler sağlar. İstanbul Sözleşmesi feshedilse bile AIHM, AIHS ve İstanbul Sözleşmesi hükümleri uyarınca yapmış olduğu içtihatları uygular, değişen bir şey olmaz. Kendimizden medet umup şiddeti ve şiddetin kaynaklarını, eşcinsel aktivizmin felsefesini kurutmalıyız. Sözleşmeye olduğundan fazla anlam yüklenmiyor, aksine Sözleşmeye rengini, ruhunu veren ideoloji yeteri kadar konuşulmadı bile. Sadece İstanbul Sözleşmesi değil, tarafı olduğumuz tüm insan hakları belgeleri hakkında çok az inceleme var. İncelemeler genelde belgelerin görünen yüzü ve amaçları üzerine. Felsefeleri, ideolojileri üzerine derinlemesine aydınlatıcı çalışmalar yok. Batı'nın insan hakları karnesine bakmadan yapılan değerlendirmeler var. Bu yönden baktığımızda İstanbul Sözleşmesine yüklenmesi gereken anlam daha fazla olmalı ve yeni yeni bu anlamda incelemeler görülüyor.

İstanbul Sözleşmesi odaklı olarak gündeme gelen konular arasında toplumsal cinsiyet meselesi de yer alıyor. 1980'lerden sonra Türkiye'de öne çıkarılan sosyoloji literatürü başta olmak üzere siyaset bilim, antropoloji ve ilahiyat çalışmalarında cinsiyetle toplumsal cinsiyet arasında bir ayrışma göze çarpıyor. İslami çevrelerin bu konuda birbiriyle taban tabana zıt hatta neredeyse batıcı ve modernistlerle özdeş görüşler beyan ettikleri görülüyor. Tüm bunlar bize ne söylüyor?

Cinsiyet, bildiğimiz gibi yaradılıştan gelen kadın ve erkek cinsiyetini ifade ediyor.

Toplumsal Cinsiyet ise İstanbul Sözleşme'sinde;

“M.3/c. Belirli bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun gördüğü sosyal olarak inşa edilen (kurgulanan) roller, davranışlar, etkinlikler ve yaklaşımlar anlamına gelir.”

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği de, toplumun cinsler için uygun gördüğü davranışların, değerlerin eşitlik içermesi, ayrımcılık yapılmaması anlamında kullanılmaktadır. Ancak dikkat edilecek nokta, sadece yaradılışın değil, toplumun belirlediği cinslere, cinsiyet rollerine, tercihlere/yönelimlere karşı ayrımcılık yapmamak dayatılmaktadır.

Feminizmin kuramcılarından Judith Butler'e göre, toplumsal cinsiyet,

“Toplumun kültürel olarak kişiye tanımladığı ve zorladığı kimliklerdir. Kadınlık, kızlık, erkeklik, delikanlılık gibi. Gerçekte böyle kimlikler ve böyle kategoriler yoktur. Bütün bunlar toplum tarafından bireylere zorla giydirilmiş anlamlardır. Tüm bu kimlikler eşit düzeyde algılanmalı, bu zorla giydirilmiş anlamlar kaldırılmalı, Maskülinite/Patriyarka denen “erkek” egemen yapının ortaya koyduğu şiddet önlenmeli.”

İslami kesimdeki entelektüellerimizden bir kısmı Sözleşmeyi ve genel olarak insan haklarını liberal bakışla yorumladıklarından, onların gözünde bu kavramlar insanlığın ulaştığı yüce değerler olarak algılanıyor ve yansıtıyorlar. Bunu yaparken de mutlak doğruyu ifade eden beyanlarda bulunarak, muarızlarını da cahillikle suçluyorlar. Koca koca akademisyenler, kendilerinden farklı düşünceye sahip olunabileceğine ihtimal bile vermiyorlar. Liberal ideolojinin doğmaları, hiçbir kesinlik taşımazken, küresel güçlerin ve medyanın desteğiyle Müslümanların sabitelerini bastırıyor. Hatta zaman zaman Kur'an ayetlerinden de delil getirmeye çalışıyorlar. Sözleşme'nin feminist ideoloji ürünü olduğunu gözümüzden kaçırmaya çalışıyorlar. Şu ifadelere bakar mısınız?

“İstanbul sözleşmesi aile içinde, yani evde şiddetin kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasını öngörmektedir. Başka bir ifade ile kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar, hastalar(bakıma muhtaç olanlar), bazen erkekleri de kapsayan aile içi şiddetin her türüsünü ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Aile içi fiziksel şiddet, taciz, tecavüz, sömürü ve zulmü kaldırmayı amaçlamakta ve mağdurları korumayı düzenlemektedir... Çocuklara tecavüz eden sapkınları mı savunuyor? Gerçekten neyi savunuyorlar, İstanbul Sözleşmesine karşı çıkanlar?.. Çocuk istismarcılarına en ağır cezayı istersin; Tecavüzcüleri aşağılarsın; Eş katillerini lanetlersin; Hasta, engelli ve yaşlıya saygısızlığı kötülensin; tecavüzcüleri aşağılarsın ama bütün bu suçları engellemeye çalışan uluslararası bir sözleşmeyi hedef alırsın. Bu nasıl bir ahlaki tutarsızlıktır? Allah'ın (İsra 70. Ayette) onurlu yarattım dediği insanların (kadın, erkek, çocuk, en-

gelli, yaşlı, hasta v.s.) onurlu bir yaşam sürmesini savunan bir düzenlemeye nasıl karşı çıkarsın?

Lütfen kavganızı başka yerde verin. Ortak ahlaki ilkelerimizi, dinimizi ve evrensel değerlerimizi kirletmeyin.”⁵

Batı'nın seküler ve küresel liberal zihniyeti, tüm insanlığı haraca bağlar, bağımlılaştırır, cinsiyetsizleştirir, insanlığa savaş açır, insanlığın sonunu getirirken, bir yandan da bize güzellikler, onurlu bir yaşam sürmemizi savunan sözleşmeler sunuyormuş. İçerideki Batı'lılarımız da, bir yandan ahlaki değerlerimizin ve ailemizin altını oyarken, diğer yandan bize güzellikler, saadetler sunuyor! İşte zihniyet bu...

Yenilmişlik Sendromu ve Gelecek

Sözleşmede bazı kavramlara yönelik eleştiriler ve vurgular, İslami hassasiyetleri de hedef alıyor mu? İslam hukukunun İstanbul Sözleşmesi, kadın cinayetleri, aile gibi hususlara bakışı nasıl; niçin Müslümanlar, ilahiyatçılar İstanbul Sözleşmesine alternatif olsun olmasın müdahil olabilecek bir metin kaleme almadılar, almıyorlar?

Sorunuzun öncelikle son kısmından cevaplayayım: İslam Hukukunun kadın cinayetleri, aile gibi hususlara bakışı nettir: Şiddet kabul edilemezdir. Bir insanı öldürmek, insanlığı öldürmekle eşdeğerdir. Müslüman aydınlar, âlimler BM Evrensel İnsan Bildirgesinin alternatifini 1983'de yaptılar, BM'de okudular fakat sonrası gelmedi. Hiçbir ideolojik ortaklığı olmayan milletler hailinde darmadağın topluluktan “Ümmet Bilinci” beklenemezdi ve olmadı da... Buna karşın feminist ideoloji, kendince hayatı ve kâinatı izah etmeye çalışıyor, bir ideoloji oluşturuyor. İman ilkeleri belirliyor. Kederde ve kıvançta bir, sembolleri, sloganları, hedefleri bir, bir nevi “ümmet modeli” çiziyor. Müslüman camia hala yenilmişlik sendromunu üzerinden atamamış. Baksanıza bazı Müslüman aydınlarımız, İstanbul Sözleşmesini kastederek, “bir sözleşmeye bu kadar zulmedilmez” diyebiliyorlar. Zulmeden biz, adalet tesis eden seküler bakış ve kurumlar...

Müslüman camia, kendi içinde şiddeti bile konuşamıyor. Töre cinayetlerini konuşamıyor. Genel anlamda her tür canlıya şiddeti konuşamıyor. Dinin yanlış yorumlarında takılıp kaldığından şiddet sürekli yumuşak karnımız olmaya devam ediyor. Tabiat boşluk kabul etmediğinden, şeytan boş bulduğu yumuşak karnımızdan, sağdan yanaşiyor...

⁵ Nezir AKYEŞİLMEN, *İstanbul Sözleşmesi, Din ve Ahlak*. https://www.ilksesgazetesi.com/yazilar/istanbul-sozlesmesi-din-ve-ahlak-8143?fbclid=IwAR3-CTPfgZlrs5Piyv9Lv0VbWn13Xe0z-ygmDBfor-JZDGx10kP_sD11Ro4

Nasıl bir gelecek istediğimize karar vermiş görünmüyoruz galiba. Kitabınızdaki vurgulardan biri de medeniyet kodlarımız dolayısıyla kendi kavramlarımız. Peki, kendi kavramlarımızdan hareketle bir sözleşme mümkün mü? Bu konuda neler yapılabilir?

İslam dünyasının bir gelecek tasavvuru henüz yok. Zira tarihi gerçekliğe dayalı bilgileri ve öngöruları zayıf. Asr-ı Saadet örneğine değil, Atina elitler cumhuriyetine takılıyor. Bir millet kendi kültürünün gelecek tasavvurunu kuşanabilir, fakat başka bir milletin, kültürünün gelecek tasavvurunu kuşanamaz. İdeolojilerin tekelsizliği buna fırsat vermez. Örnek mi? İslam Sosyalizmi var fakat Sosyalist İslam yok. Onlar ortak kabul etmiyorlar. Hukukumuz da bu nedenle gelişmiyor. Hukuk sistemimize yön verecek **şerh**lerimiz yok. Olması için hukuk kültürümüzün kodlarına sahip çıkmamız gerekiyor. Kodları bırakın, metinlerini bile okumaktan aciz durundayız. Modern (pozitif) hukuku uyguluyoruz, fakat bizim kültürümüz olmadığından onun da şerhlerini yazamıyoruz. Konuşamadığımız, yazamadığımız bir hukuku yaygınlaştıramamız, kılcal damarlarımıza kadar ulaştırabilmemiz mümkün değil. Her olay hukuki sonuç doğurur, bunun bilgisinden bile haberdar değiliz. Hukuk hayatın kendisidir, fakat biz hayatı yaşayamıyoruz, çünkü hukuku bilmiyoruz, hayatı tanımıyoruz. Bu halde şiddeti, şiddetin sonuçlarını, aileyi nasıl konuşacağız? Konuşamıyoruz vesselam...

Söyleşi için teşekkür ederiz.